№ 207 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 207

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ"
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaktion du journal „MSHAK".

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 4 ՌՈՒԲԼԻ.

Սեպտեմբ. 1-ից մինչև հոկտ. 1-ը 85 կ.: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Կովկասի Հայոց Գրագէտների Ընկերութեան

կանոնադրութիւնը պատշաճաւոր իշխանութիւնից հաստատված լինելով՝ Ընկերութեան հիմնադիրները հրաւիրում են հայ գրողներին, գիտնականներին և լրագրողներին անդամագրվել Ընկերութեան: Անդամ գրվել կարելի է Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան գրասենեակում ամեն օր՝ առաւօտ. ժամը 10—2-ը մինչև սեպտեմբերի 23-ը:

(ա.օ.) առ. 693. 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԸ

սրանով յայտարարում է պետական օբրօչնի տուրքեր և հողային հարկեր վճարողներին, որ Թիֆլիսի նահանգում և Զաքաթալայի շրջանում գտնվող գիւղերի վերաբերմամբ 1912—1914 թ. թ. համար յիշեալ հասոյթների բաժանումը արդէն աւարտված է գաւառական և նահանգական հարկաբաժան առեանների կողմից և հարկատուներին ուղարկված են ծանուցագրեր իրանցից ստացվելիք հարկերի մասին: Ատեանների կողմից որոշված հարկերի վերաբերեալ հարկատուները, համաձայն ֆինանսների մինիստրի հրահանգի 47-րդ յօդուածի, կարող են մինչև հոկտեմբերի 23-ը սոյն 1912 թւականի ներկայացնել պատճառաբանեալ բողոք հողային հարկերը կարգադրող պատշաճաւոր ատեանին:
Գիւղական հասարակութիւններից և գիւղերից տրվելիք բողոքները ներկայացվում են գիւղական կամ մասնաւոր ժողովների կողմից արտօնված անձերի միջոցով:

(առ.) 702. 1—1

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՕԺԱՆԴԱԿԻՉ ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

սրանով յայտարարում է, որ ինքը ստացել է Կ. Պօլսից՝ նոյն Ընկերութեան տնօրէն ժողովից Թիւրքահայոց այդ կուլտուրական համակրելի հաստատութեան վերջին

ԵՌԱՄԵԱՅ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

զարդարված քառասուն մաքուր նկարներով և տպագրված ընտիր թղթի վրա: Ամբողջ գործը բռնում է աւելի քան 184 էջ և ունի Թիւրքահայաստանի և Կիլիկիայի մի քարտէզը, որի վրա կարմիր կէտերով ցոյց են տրված այն բոլոր վայրերը, ուր Միացեալ Ընկերութիւնը դպրոցներ ունի բաց արած: Այդ դպրոցների ընդհանուր թիւը հասնում է Անատօլիայի արևելեան հայաբնակ նահանգներում 45-ի, իսկ Կիլիկիայում՝ 17-ի:
Տեղեկագրի մէջ զետեղված նկարներից յիշատակելի են Խրիմեան Հայրիկի, Ներսէս պատրիարք Վարժապետեանի, Գր. Արծրունու, Արփիար Արփիարեանի, տ. Տիւսաբի, Բարսեղ Հալաճեանի, Տիգրան-խան Քելեկեանի, Մինաս Չերազի և այլոց լուսանկարները, իսկ խմբանկարների մէջ կան Միացեալի պահած զանազան դպրոցների աշակերտական և ուսուցչական մարմնի նկարները:
Նրանք, որոնք ցանկանում են ունենալ այդ հրատարակութիւնն իրանց ձեռքի տակ, թող «Մշակի» խմբագրութեան անունով ուղարկեն միայն ճանապարհածախսը՝ 16 կ. նամականիշով, և ձրիաբար կուղարկվի իրանց հասցէին յիշեալ տեղեկագիրը:

(առ.) 2—1

ԿԱՊՈՒԹՅԱՆ դէմ ֆրանսիական ժողովրդական միջոցը տարածելու նպատակով մենք վաճառում ենք փոքրիկ արկղիկներով, իւրաքանչիւրի մէջ 20 դեղհատ. Գինը 50 կոպէկ

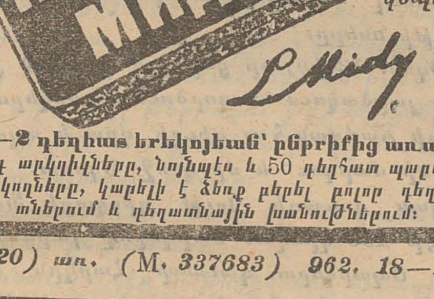

1—2 դեղհատ երեկոյեան՝ ընթրիքից առաջ:
Այդ արկղիկները, նոյնպէս և 50 դեղհատ պարունակողները, կարելի է ձեռք բերել բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում:

(5,20) առ. (М. 337683) 962. 18—18

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ
ПОЛНОМѢРНЫЕ
ОБОИ
ФАБ.-Р. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ № 7.
(ե. կ.) 291. 50—39

ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿԻՑ վերադարձաւ և սկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի: Սրսկումներ նաև տուբերկուլինով և ՌԱԴԻՒ պրեպարատներով:
Ընդունելութիւնը ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 9—12-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը:
Католическая ул. д. № 10.

(ա.օ.) առ. 699. 100—2

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:
Պրօֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում:
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11-ը: / երեկ. ժ. 5—7-ը:)
Միխայլովսկի պր. 86, տելեֆ. № 576.

(ե.հ.կ.) առ. 179. 100—33

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Գ. ԿԷՕՆՃԵԱՆԸ

վերադառնալով ամարանոցից և տեղափոխվելով նոր բնակարան՝ վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը: Պլոմբ (ոսկեայ, արծաթեայ և այլն), ատամի հեռացումը առանց ցաւի: Կարելի է ունենալ կեղծ ատամներ: Ընդունել. ամեն օր առ. ժ. 6—2-ը և երեկ. 4—7-ը: Лермонтовская ул., № 1, подъѣздъ съ переулка.

(ե.հ.կ.) առ. 686. 4—3

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

II

Որոշելու համար թէ ինչ յատկութիւններով օժտված և որպիսի ուղղութեան տէր անձն պէտք է ընտրել իբրև ներկայացուցիչ կամ պատգամաւոր Անդրկովկասի հայ ժողովրդի՝ Պետական Դումայի համար, պէտք է առաջ մի քանի խօսք ասենք, թէ ինչ էր երրորդ Պետական Դուման, ինչ էր սպասվում նրանից և ինչ տուեց նա Ռուսաստանին և մեր երկրին:

Անկասկած, երրորդ Պետական Դուման, որ առաջինը բոլորեց իր շրջանը օրէնքով որոշված ժամանակամիջոցի մէջ, չէր կարող համարվել բուն ժողովրդական ներկայացուցչութիւն այն ձևով և չափով, ինչ ձևով և չափով գոյութիւն ունեն և գործում են եւրոպական պարլամենտները: Ղեկավարող և տիրապետող դերը այդ Դումայում, ինչպէս յայտնի է, պատկանում էր «հոկտեմբերեանների» կուսակցութեան, որ ծնունդ առաւ յատկապէս հոկտեմբերի 17-ի մանիֆեստը կեանքի մէջ մարմնացնելու յայտարարութեամբ և ծրագրով:

Եթէ նա, այդ տիրապետող կուսակցութիւնը, իրագործած լինէր իր ծրագիրը, այն է՝ մտցրած լինէր կեանքի մէջ հոկտեմբերի 17-ի մանիֆեստի տրամադրութիւնները, անշուշտ այսօր Ռուսաստանում ստեղծված կը լինէր մի այլ հասարակական իրաւակարգ: Բայց, դժբաղդաբար, հոկտեմբերեան կուսակցութիւնը չիրագործեց այն, ինչ որ խոստացաւ, այլ աշխատեց աւելի շուտ համամիտ ընթացք ունենալ կառավարութեան հետ և կեանքի մէջ մտցնել կառավարութեան կողմից առաջարկված բազմաթիւ օրինագծեր, որոնք չունէին որևէ արմատական փոփոխութեան բնաւորութիւն: Ինքը՝ երրորդ Պետ. Դուման չը հանդիսացաւ ստեղծագործող, ինքնաբերաբար չը մշակեց, չը յօրինեց օրինագծեր, որոնք կարողանային զարկ տալ ժողովրդի վերածնման, տնտեսական, արդիւնաբերական բարգաւաճման և մանաւանդ աշխատաւոր մասսաների վիճակի բարուքման, ընդհանուր լուսաւորութեան տարածման ժողովրդական լայն խաւերի մէջ:

Իր գոյութեան ընթացքում երրորդ Պետական Դուման քուէարկեց մի քանի հազար օրինագծեր, բայց այդ օրինագծերից շատ քչերը կարևոր նշանակութիւն ունեն: Եւ պէտք է ճանաչել եթէ ոչ ամբողջովին, բայց մեծ չափով, ճշմարտութիւնը այն մեղադրանքի, որ ընդդիմադիրները ուղղում են նրա հասցէին, թէ նա աւելի կառավարութեան դիւանատան դեր էր կատարում, քան անկախ մարմնի:

Սակայն այս թերութիւններով հանդերձ՝ չը պէտք է մոռանալ երրորդ Պետական Դումայի կատարած մի խոշոր դերը: Գոյութիւն ունենալով ամբողջ 4 տարի, լինելով ժողովրդական ներկայացուցչութիւն, թէև անկատար, նա ամրացրեց, տարածեց ժողովրդի գիտակցութեան մէջ այն մեծ գաղափարը, որ ժողովուրդը կոչված է մասնակցելու երկրի կառավարութեան գործին: Նա միակ տրիբունն էր, որտեղից ժողովրդի ներկայացուցիչը ազատօրէն, առանց երկիւղի կարողանում էր իր մտքերը, գաղափարները արտայայտել, իր առաջարկները անել, կեանքի այս և այն խոցոտ կողմերի վրա մատնացոյց լինել: Շնորհիւ Պետական Դումայի, ժողովրդական ներկայացուցչութեան գաղափարը ամրացաւ, կրկնում ենք, ժողովրդի գիտակցութեան և ժողովրդի մասսաների մէջ, և ժողովուրդը ըմբռնեց, թէ այսուհետև առանց ժողովրդական ներկայացուցչութեան ինստիտուտի այլ ևս անկարելի է մնալ:

Անկասկած, ժամանակի ընթացքում, այդ ինստիտուտը կը կատարելագործվի և կը կանգնի իր կոչման բարձրութեան վրա: Իսկ դրա համար անհրաժեշտ է, որ չորրորդ Պետական Դումայի համար ընտրվեն այնպիսի անձինք, որ արժանաւոր կերպով կարողանան հանդիսանալ ժողովրդական ներկայացուցիչներ, այն է՝ լինեն բարեխիղճ, խորին ու անկեղծ համոզմունքի տէր մարդիկ, հոգ չէ թէ ինչ քաղաքական ուղղութեան պատկանեն, ուրովհետև միապաղաղ, միաձոյլ Դուման, մի այնպիսի Դումա, որի մէջ չը լինէին հակառակ կարծիքների և հայեացքների ընդհարումներ, բախումներ, որոնցից միայն կարող է բղխել ճշմարտութիւնը, կը լինի խեղճ մի կենդանի Դումա, անցանկալի Դումա:

Ռուսաստանի զանազան հասարակական խաւերը, կուսակցութիւնները աշխատում են ընտրել տալ իրանց ուղղութեան պատկանող պատուիրակներ (выборщикъ), որպէս զի ըստ այնմ ընտրեն պատգամաւորներ:

Դեռ դժուար է ասել, թէ այս անգամ յաղթութիւնը ում կը տանի. արդեօք դարձեալ հոկտեմբերեանները թէ աջակողմեանները, թէ պրոգրեսիստները: Դժուար թէ ծայրայեղ կուսակցութիւնները որևէ շանս ունենան մեծ թւով ներկայացուցիչներ ունենալու: Հաւանական է, որ պրոգրեսիստները, որոնց թիւը մեծանում է [illegible] կադետներին [illegible] աջողութիւն ունենան:

Նոյնպէս յայտնի չէ, թէ Կովկասը, որ մինչև այժմ ծայրայեղ ուղղութեան ներկայացուցիչներ է տուել (ի բաց առեալ մուսուլման ազգայնականութիւնը), այս անգամ ինչ տեսակ ընտրութիւն կը կատարէ:

Մեզ մնում է այժմ որոշել, թէ մենք հայերս ինչ ուղղութեան պէտք է հետևենք և ինչպիսի պատգամաւոր պէտք է ընտրենք:

Հ. Առաքելեան

ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆՈՒՄ Է

Այս վերջին երկու օրերը ստացված հեռագիրները այնպիսի յուզիչ լուրեր են բերում, որ պատերազմը՝ Բալկանեան պետութիւնների (Յունաստանի, Բօլգարիայի, Սերբիայի և Չերնօգօրիայի) ու Թիւրքիայի միջև եթէ արդէն չէ հրատարակված, այսօր կամ վաղը կարող է հրատարակվել:

Արդէն Թիւրքիան իր սուլթանի հրամանով զօրքերի ընդհանուր մօբիլիզացիա է հրատարակել: Նոյնը կատարել են և բալկանեան պետութիւնները:

Թիւրքիան, դեռ պատերազմի մէջ լինելով Իտալիայի հետ, խիզախում է մի նոր պատերազմ մղել 4 պետութիւնների դէմ, որոնք թէև փոքրիկ, բայց միացեալ՝ կարող են ահարկու ուժ լինել:

Արդեօք պատերազմի դէպքում նա կը սահմանափակվի միայն բալկանեան երկիրների և Թիւրքիայի միջև, թէ կը դառնայ համաեւրոպական, իսկ համաեւրոպական կարող է դառնալ, եթէ մեծ պետութիւններից մինը հանդէս գայ օգնելու այս կամ այն կողմին:

Պատերազմը ինքն ըստ ինքեան մի մեծ աղէտ է, բայց համաեւրոպական պատերազմը կարող է վեր ի վայր շրջել քաղաքական աշխարհի ամբողջ երեսը և այնպիսի բարդութիւններ ու աղէտներ առաջ բերել, որոնց ծանրութեան ներքոյ կը ճնշվի և կը խորտակվի համայն քաղաքակիրթ աշխարհը:

Պատերազմի դէպքում մուսուլմանների ֆանատիկոսութիւնը կարող է հզօրապէս գրգռվել, բորբոքվել և, անշուշտ, ինչպէս ցոյց են տուել դառն փորձերը, այդ մոլեռանդութեան առաջին մեծ զոհերը պէտք է լինեն հայերը, Թիւրքահայաստանի թշուառ հայ ժողովուրդը:

Այլ ևս ժամանակ չի լինի մտածել միջոցներ որոնել ինքնապաշտպանութեան մասին: Միակ միջոցը, եկէք այդ դէպքում եւրոպական որևէ մեծ պետութեան օգնութիւնը պէտք է լինի, իսկ ամենից բնական և պատմական իրաւունք ունեցող հովանաւորը հանդիսանում է Ռուսաստանը, որ, անշուշտ, չէ կարող անտարբեր հանդիսանալ, երբ իր սահմանի միւս կողմը խռովութիւններ և քրիստոնեաների կոտորածներ սկսվեն:

Թիւրքիան իր յաջորդական մերժումով և անկարողութեամբ ռէֆօրմներ մտցնել՝ իր հպատակ քրիստոնեայ ազգութիւնների վիճակը բարւոքելու համար՝ հասցրեց գործերը այն աստիճանի, որ այսօր բորբոքվում է մի հրդեհ, որի բոցերից կարող է անհետանալ ինքն և կարող է վառվել ամբողջ Արևելքը:

Բայց գուցէ մեծ պետութիւնները իրանց ազդու միջամտութեամբ դեռ կարողանան թոյլ չը տալ վառելու այն պատրոյգը, որ դրված է վառօդով լի շտեմարանի մուտքին:

Հ. Ա.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
18 սեպտեմբերի

Պետերբուրգ.—Մինիստրների խորհրդի նախագահը կարճ ժամանակով մեկնեց Կովկաս:

Եկաւ զինուորական մինիստրը:

Օդեսսա.—Տեղական ֆիրմաները տեղեկութիւն ստացան Բեռլինից, որ բալկանեան քաղաքական բարդութիւնների պատճառով վաճառ հացի բեռները չեն ապահովագրվում պատերազմի ռիսկից:

Բօլգարիա մեկնեցին մի խումբ պահեստի օֆիցերներ և զինուորներ:

Հռօմ.—Սերբիայում և Բօլգարիայում կատարվող զօրաժողովների տեղեկութիւնը յուզված տրամադրութիւն առաջ բերեց: Բայց և այնպէս պարլամենտական ականաւոր գործիչները կարծում են, որ պատերազմի առաջը կառնվի:

Արտաքին գործերի մինիստրութեան նախահաշւի տեղեկաբեր նախկին մինիստր Մարինիսը կարծում է, որ մեծ պետութիւնների միջամտութիւնը կարող է խաղաղութիւնը պահպանել և գտնում է, որ ներկայ դէպքերը պէտք է դրդեն Թիւրքիային արագացնել բարենորոգութիւնները հաշտութեան մասին:

Ղեկավար շրջաններում հաւատացած կերպով խօսում են, որ իցէ թէ Շվէյցարիայում տեղի ունեցող բանակցութիւնները յանգեն բարենպաստ վախճանի: Առանձին նշանակութիւն է տրվում Րէշիդ-փաշայի գալստեանը, որ իր հետ ունի իբր աւելի պակաս անհաշտելի հրահանգներ:

Ժընեվ.—Րէշիդ-փաշան մեկնեց Ուշի և հաղորդեց թիւրք պատգամաւորներին Բ. Դրան առաջարկութիւնները:

Մանիլա.—Գործադուլ են արել սիգար պատրաստող ֆաբրիկաների 12 հազար բանուոր:

Լօրէնս.—Գործադուլ արին բամբակի անկարանների բանուորները: Շատ տեղերում անկարգութիւններ են: Կան վիրաւորվածներ:

Մադրիդ.—65,409 երկաթուղային բանուոր կողմնակից են գործադուլին, դէմ են ընդամենը 1418:

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԹԵՐԱԿՂԶՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
18 սեպտեմբերի

Կ. Պօլիս.—Արտաքին գործերի մինիստրը հերքում է Րէյտերի տեղեկութիւնը, թէ Բ. Դուռը ստացել է սերբբօլգարական ուլտիմատում:

Յունական ռազմանաւերը Յունաստանից հրաման ստացան հեռանալ թիւրքական ջրերից:

Բօլգարական զօրաժողովի տեղեկութիւնը թողեց մեծ տպաւորութիւն: Դրութիւնը բաւականին վատացաւ: Զանազան կողմերից հաղորդում են, որ սեպտ. 17-ին ստորագրվել է չորրորդ համաձայնութիւն բալկանեան պետութիւնների միջև:

Բ. Դուռը անգլիացի Պօլլօնին հրաւիրեց նախագահելու օտարազգի հրահանգիչների մակեդօնական բիւրօյում:

Մալիսօրների ապստամբութիւնը քննող մասնաժողովը նախագահ Բեսզիմի հետ մեկնեց Սկիւտար:

Գործակալութեանս թղթակիցը զրուցեց բօլգարական և սերբիական դեսպանների հետ: Երկուսն էլ համարում են դրութիւնը լուրջ, բայց ոչ անյուսալի: Մինչև այժմ նրանք որևէ վճռական քայլ չեն արել: Պատերազմի վտանգը կարելի է չէզոքացնել, եթէ մեծ պետութիւնները երաշխաւորութիւն ձեռք բերեն Թիւրքիայի կողմից և բալկանեան պետութիւններին հաստատ խոստումներ տան, թէ անյապաղ Մակեդօնիայում կը գործադրվեն բարենորոգումներ: Երկուսն էլ կարծում են, որ նրանց յետագայ քայլերին կը ձեռնարկվի Յունաստանի և Չերնօգօրիայի ներկայացուցիչների հետ միասին:

Սուլթանի հրամանով յայտարարվեց ընդհանուր զօրաժողով:

Բ. Դուռը վճռեց մերժել Սերբիային ռազմամթերքները յանձնելու և յայտնեց մեծ պետութիւններին, որ ինկատի ունենալով բալկանեան պետութիւնների գրաւած դրութիւնը, նա իր վրայից ամեն պատասխանատուութիւն վերցնում է հետևանքների մասին:

Արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց մինիստրների խորհրդում, որ դրութիւնը չափազանց լուրջ է, սակայն խաղաղութիւնը պահելու հնարաւորութիւնը դեռ չէ կորել:

Սեպտ. 18-ին այստեղ եկած անգլիական դեսպանը երկու ժամ խօսակցութիւն ունեցաւ Նորատունկեանի հետ:

Արևելեան երկաթուղիները հրամայվեցին տեղափոխել միջազգային ապրանքները:

Այստեղ զանվում են 55 յունական և բուլղարական շոգենաւեր, որոնք, համաձայն լուրերի, կը գրաւուին։

Սոֆիա.—Զօրաժողովը յաջողութեամբ ընթանում է մեծ խանդավառութեամբ։ [illegible]

Բելգրադ.—Զօրաժողովը յաջողութեամբ ընթանում է [illegible]

Աթէնք.—Զօրաժողովի և Թիւրքիայի [illegible]

Բուխարեստ.—Զօրաժողովի [illegible]

Պարիզ.—Բուլղարական [illegible]

Լոնդոն.—Լրագիրները [illegible]

Վիեննա.—Աւստրիական [illegible] առացել միայն Սերբիայից. բուլղարական մինիստրութեան մէջ հաղորդագրութիւն կայ՝ թէ հրաման է տրված ընդհանուր զինաժողովի մասին. Բելգրադից և Աթէնքից առ այժմ նման հաղորդագրութիւններ չը կան, թէև այնտեղ դրութիւնը նոյնպէս լուրջ է։ Այնու ամենայնիւ զօրաժողով յայտարարելու և պատերազմական գործողութիւններ սկսելու միջև ընկնում է ծանր պատասխանատու վճռականութիւն։ Մեծ պետութիւնները այսուհետև կը նախազգուշացնեն այն վըտանգների մասին, որ ծագում են այդօրինակ դրութիւնից, և կը գործեն յօգուտ խաղաղութեան պահպանման։

«Կոր. Բիւրօյին» հաղորդում են Ցէտինիէից, որ Թագաւորը յայտարարեց ընդհանուր զօրաժողով։

Զօրաժողովի տեղեկութիւնները իբարանցում ձգեցին բորսայում։ Կուրսերը բաւականին ընկան։ Ստացված տեղեկութիւնները հանգստութիւն մըտցրին։

Ունգարական պատգամաւորութեան ծովային մասնաժողովի նիստում կոմս Բերխտոլդը դեկուցանողի հարցի դէմ հաստատեց այն յայտարարութիւնը, որ սեպտ. 17-ին դեկուցվեց աւստրիական պատգամաւորութեան մասնաժողովում։ Յայտարարութիւնը ընդունվեց մեծ հաւանութեամբ։ Զեկուցանողը մինիստրին յայտնեց մասնաժողովի լիակատար վստահութիւնը։

Լրագիրների մեծ մասը յոյս է յայտնում, թէ մեծ պետութիւններին կաջողվի վերջին րոպէին արգելք լինել պատերազմին։

«Ցէյտը» ընդգծելով պատերազմի մօտալուտ հաւանականութիւնը, մատնանշում է, որ երբ Ռուսաստանի մասնակի զօրաժողովի գուգադիպութիւնը բնաւ չի նպաստի բալկանեան պետութիւնների ռազմականութիւնը պակասեցնելուն։ «Բէյխս-Պօստը» ենթադրում է, որ Ռումինիան հազիւ թէ անգործ մնայ. կը յարուցվի հանուր հաբաւ-սլաւօնական պրօբլէմը։ Որովհետև ռուսաց հասարակական կարծիքը պաշտպանում է Բօլգարիայի և Սերբիայի ձգտումները, ուրեմն Ռուսաստանը իր վրա մեծ պատասխանատուութիւն է վերցնում։ Թող Ռուսաստանը գիտենայ, որ Աւստրօ-Ունգարիան թոյլ չի տայ իրան վախեցնել։ «Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէն» գրում է. «Ինչով էլ որ վերջանայ պատերազմը, նրանից յետոյ տեղի կունենայ մեծ պետութիւնների կօնֆերէնցիա, ուր Աւստրօ-Ունգարիան կը պաշտպանէ իր շահերը և անհրաժեշտութեան դէպքում կը դիմէ ոյժի»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Թիւրքաց ներքին գործերի մինիստրութիւնը իր հին սովորութեան համաձայն շարունակում է հանգստացնել Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքարանին, թէ ամեն միջոց ձեռք առնված են քիւրդերի գազանութիւնները հայ ազգաբնակութեան դէմ վերջացնելու։ Սակայն հայկական գաւառներից ստացվում են դարձեալ սրտաճմլիկ տեղեկութիւններ հայկական կոտորածների մասին։

«Русское Слово» լրագիրը պատուիրել է հեռագրով Թիֆլիսի իր Թղթակցին ծանօթանալ հայ հասարակութեան զանազան ներկայացուցիչների կարծիքների հետ հայկական կոտորածների առիթով, գնալ Էջմիածին, ներկայանալ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, ունկնդրութիւն խնդրել ու իմանալ Վեհափառի տրամադրութիւնը և բռնելիք դիրքը ներկայ հարցում։ Թղթակիցը, հարկաւոր յանձնարարականներ ստանալով Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանից և «Մշակի» խմբագիր Հ. Առաքելեանից, երէկ մեկնեց Էջմիածին։

ՄԱՍՆԱԿԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

Թիւրքահայ ազգ. ժողովի վերջին նիստում, գումարված սեպտ. 7-ին, կարդացվել են հետևեալ հեռագիրները, ուղղված Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքարանին.

Բաղէշ, 5 սեպտ.—Ոճիրները կը շարունակուին։ Խիզանի մէջ Մանուկ և Յակոբ անուն հայերը սպաննուեցան։ Կացութիւնը տագնապալից է։ Առաջնորդ Սուրէն վարդապետ։

Մուշ, 6 սեպտ.—Մազգերծ Սահակ Յովհաննէսեան Լէրուքեարի չէրքէզներուն կողմէ անյայտացուած է։ Մեր բողոքներն անլսելի մնացին։ Կոտորածի առաջքն առնելու համար ազդու դիմումներ կատարեցէք։ Առաջն. փոխանորդ Սահակ քահ.։

Տիգրանակերտ, 6 սեպտ.—Քաղաքիս եբեկլիներէն Ցաննա Գազանճեան սպաննուեցաւ հրապարակաւ։ Սիլվանի միւֆթին բայրամի առթիւ խօսած իր քարոզին մէջ քրիստոնեաներու և մասնաւորապէս հայերու դէմ այնպիսի լեզու մը գործածեց, որ ժողովուրդը սաստիկ յուզուած է։ Խռովութիւններ ծագելու հաւանականութիւն կայ։ Օգնութիւն։ Առաջնորդ Զաւէն եպիսկ.։

ՄԻՏԻՆԳՆԵՐԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ ԵՆ

(Հեռագիր «Բիւզանդիոնի» խմբագրութեան)

Ալեքսանդրուպոլիս, 8 սեպտ.

Երկսեռ հոծ բազմութիւն ի մի հաւաքուած Թորգոմեան վարժարանի սրահին մէջ՝ կուգայ իր բողոքի ազդու ձայնը միացնելու Հայաստանի մէջ կատարուած անլուր խժդժութիւններուն դէմ բարձրուած աղաղակներուն և կը պահանջէ, որ պատրիարքարանը բնաւ չընկրկի և շարունակէ իր ազդու դիմումները կառավարութեան մօտ, վերջ տալու համար այս բռնութիւններուն յանուն ազատութեան զոհուած հաբիւր հազարաւոր նահատակներու։

Անձնուէր տրամադրութիւններով տոգորուած ժողովրդեան կողմէ՝

Գէորգ քահ., Հաղարպեան, Աղասեան, տիկին Քերմեան, օրիորդ Մարգարեան։

—

Թոկաթ, 8 սեպտ.

Կառավարութեան պատիւը արատաւորող և հայերու դէմ գործուած ոճիրներուն, որ տեղի կունենան Վան, Մուշ և այլուր, օր առաջ վերջ տրուիլը և ոճրագործներուն ձերբակալուիլը և խստիւ պատժուիլը կը խնդրենք յ սնուն սահմանադրութեան և հայրենիքի փրկութեան տեղւոյս Հնչակեան մասնաճիւղը և չէզոք 500 հոգի ժողովուրդ։

Հնչակեան կուսակցութեան Թոկաթի մասնաճիւղի յանուն չէզոքներու՝ Գրիգոր

—

(«Բիւզանդիոնի» խմբագրութեան)

Շումլա (Բուլգարիա), 2 սեպտ.

Այսօր, սեպտ. 2-ին, Շումլայի հայ գաղութը միտինգ մը սարքեց, որուն մասնակցեցան նաև տեղացի զարգացեալ բուլգարներ։ Ատենախօսները, վերջերս Թիւրքահայաստանի մէջ՝ ապիկար պաշտօնեաներու անկարողութեան երեսէն և քիւրդ վայրենաբարոյ մարդասպաններու կողմէ հայերու վրայ ի գործ դրուած խժդժութիւնները, առևանգումները, ակումները, բռնի իսլամացումները, հարստահարութիւնները, թալանն ու մարդասպանութիւնները թուելով, ներկայ հասարակութեան պահանջին վրայ որոշուեցաւ, յանուն օրինաց և արդարութեան, ազգ. պատրիարքարանի միջոցաւ ազդու կերպով բողոք բառնալ օսմ. սահմանադրական կառավարութեան մօտ ու խնդրել, որ Կ. Պօլսոյ կեդր. կառավարութիւնը գործնական ու ազդու միջոցներով վերջ մը դնէ մեր արենակիցներուն վրայ ի գործ դրուած խժդժութեանց և վայրագութիւններու և արմատական միջոցներ ձեռք առնէ նոյնօրինակ քստմնելի գաղրագործութեանց վերերևումն արգիլելու համար։

Արդ՝ ամենապատիւ բարձրաշնորհ հայր, մեր սոյն հանրային բողոքն ու խնդրանքը, ձեր ամենապատիւ բարձր սրբազնութեան միջոցաւ ներկայացնելով օսմ. սահմանադրական կառավարութեան՝ խոնարհաբար կը խնդրենք ձեր ամենապատուութենէն, որպէս զի ձեր ոգեպինդ թափովը պաշտպանէք մեր եղբայրներուն անձեռնմխելի կեանքը, ինչպէս և պատիւը ձեր ազդու և օրինաւոր դիմումներով։

Ցանձնախումբի անդամներ՝

Սողոմոն Պօյաճեան

Պետրոս Մովսիսեան

—

Թաթար-Բազարջըկ (Բուլգարիա), 5 սեպտ.

Թաթար Բազարջըկի մէջ գտնուող հայերս ալ խորապէս զգացուած ենք Վանայ, Բաղէշի, Շատախի և Խարբերդի մէջ մեր եղբայրներուն հանդէպ գործուած ջարդերէն, աւարառումներէն և ամեն տեսակ չարագործութիւններէն։

Նկատի ունենալով որ չորս տարուան սահմանադրական րէժիմը չ'կրցողացաւ ոևէ բարւոքում ներմուծել Հայաստանի մէջ և ընդհակառակն աւելի քան համիդեան րէժիմի ժամանակ շարունակուեցան և կը շարունակուին հայկական գաւառներու մէջ հայաջինջ և հայահալած քաղաքականութեանց գործադրումը։

Նկատի ունենալով որ ամեն օր նորանոր սպանութիւններ, թալաններ, աւերումներ, առևանգումներ և բռնի ոյժով իսլամացումներ տեղի կունենան արիւնարբու ոճրագործերու կողմէ՝ հանդէպ անտէր և անպաշտպան հայ գիւղացիին։

Նկատի ունենալով որ կառավարութիւնը միշտ անտարբեր գտնուած է հանդէպ հայերու գործուած այս խժդժութիւններուն և իր անտարբերութեամբ աւելի ևս կը քաջալերէ ոճրագործները շարունակելու իրենց հայաջինջ գործը։

Մենք ալ, Թաթար-Բազարջըկի հայերս, կուգանք միացնել մեր այս բողոքի ձայնը բովանդակ հայութեան բողոքին և խնդրել սրբ. պատրիարքէն, որ մեր այս բողոքը ևս ներկայացնէ օսմ. կառավարութեան մօտ և ազդուօրէն պահանջէ՝

Մի անգամ ընդ միշտ վերջ դնել Հայաստանի այս անտանելի վիճակին և տալ կեանքի, ինչքի և պատուի ապահովութիւն, որուն իրականացման համար անհրաժեշտ է՝

1) Վերջին Վասպուրականի ջարդերուն և աւարառութեանց հեղինակները՝ Միր-Մհէ և անոր նման արիւնարբու աւազակներն անպայման կախաղան հանել։

2) Զինաթափ ընել քիւրդերը և կամ զէնք տալ հայերուն ալ՝ անձնապաշտպանութեան համար։

3) Լուծել այսքան տարիներէ ի վեր խոստացուած և դեռ չլուծուած հողային հարցը։

ԴԻՄՈՒՄ ԿՈՄՍ ԲԵՐԽՏՕԼԴԻՆ

Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան աբբահայր հ. Գր. Գովրիկեան և հ. Մէնէվիշեան ներկայացել են աւստրօ-ունգարական կառավարութեան արտաքին գործերի մինիստր կոմս Բէրխտօլդին և նկարագրել Թիւրքահայաստանի դժնդակ վիճակը։

Գալիցիական սէյմի անդամ հայազգի Թէոդորովիչ եպիսկոպոսը իր պատկանած կառավարական շրջանակներին ներկայացնելով Օսմ. Հայաստանի ներկայ դառն ու անապահով դրութիւնը՝ դիմել է Կ. Պօլիս պաշտպանելու վարչութիւններին և խնդրել, որ անյապաղ իրան ուղարկվի մի օրինակ Թիւրքահայաստանի բարենորոգումների այն ծրագրից, որը մեծ պետութիւնների Կ. Պօլսի դեսպանները դեռ 1895 թ. մայիսի 11-ին ներկայացրել էին օսմ. կառավարութեանը ի գործադրութիւն։ Թէոդորովիչ եպիսկոպոսը յիշեալ բարենորոգումների ծրագիրը ներկայացնելու է աւստրօ-ունգարական կառավարութեան։

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Բ. Դուռը սեպտ. սկիզբներին հեռագիր է ստացել Վանից, որով հաղորդվում է, թէ այդ շրջանում շահատակող աւազակ Միր-Մհէին հետապնդող կառավարական վաշտերի և աւազակների միջև ընդհարում է տեղի ունեցել։ Աւազակներից մէկին սպանվել է։ Միր-Մհէի խումբը, ըստ այդ հեռագրի, շրջապատված է և հետապնդվում է երեք կողմից։

Օսմ. մինիստրների խորհուրդը որոշել է կախաղան բարձրացնել աւազակներ Միր-Մհէին, Սայիդին և Մահմէին, եթէ նրանք ձերբակալվեն, իսկ նրանց արբանեակ-գործակիցներին խստիւ պատժել։

ՄԻ ԻՆՏԵՐՎԻՒ ԴԱՆԻՇ ԲԷՅԻՆ

(Թիւրքական «Սաբահ» թերթի խմբագիր Քէլէկեանը օսմ. ներքին գործերի մինիստրի մօտ)

— Ներքին գործոց մինիստրութեան կոչուած օրէս ի վեր Անատոլուի գործերով զբաղեցայ լուրջ կերպով,—կըսէ Դանիշ-բէյ։— Գտնուած դօսիէները, վերջերս հասած գրութիւնները, պատրիարքարանի թակրիրներն ուշադրութեամբ կարդացի։ Այդ կողմերը ինձ ծանօթ ըլլալով, իմ անձնական ծանօթութիւններէս ալ օգտուեցայ։ Թէ վարչապետը, թէ մինիստրները կը գնահատեն անգործութեան սմբապնդման պէտքը այդ գաւառներուն մէջ և կաշխատին կարելի եղածին չափ փութով միջոցներ գտնել։ Հարկաւ գիտէք, որ թէ ներքին գործոց և թէ պատերազմական մինիստրութիւններէն կըրկին հրահանգներ տրուեցան այդ գաւառները, աւազակները հետապնդելու։ Մեր անուանած նոր կուսակալները (որոնց ընտրութիւնն ընդհանրապէս գնահատուեցաւ) կարելի եղածին չափ փութով իրենց պաշտօնատեղին ղրկելու մասին յանձնարարութիւն եղաւ։ Կառավարութիւնն իր բարեացակամութիւնն հաստատելու համար ոչ մէկ առիթ կը կորսնցնէ ու հողային խնդրին համար մեր ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ այս խնդիրն ալ քիչ ժամանակէն պիտի կարգադրուի։

— Ի՞նչ արդիւնք կը յուսաք վերջին կարգադրութիւններէն։

— Գիտէք որ կը խորհուէր նախապէս լիազօր իրաւասութեամբ յանձնաժողով մը ղրկել, բայց իր պարտաւորութիւնը շատ ընդարձակ է. իւրաքանչիւր նահանգ պէտք կըլլայ 2—3 ամիս և գուցէ աւելի մնալ, հետևաբար այս կերպով անհամաձայնութեանց լուծումը երկար առենի կը կարօտի։ Մինչև որ մէկ տեղի մէջ աշխատութիւնք աւարտին, ձմեռը վրայ կը հասնի, յանձնաժողովը ուզած տեղը չի կրնար երթալ և տեղւոյն վրայ պահանջուած քննութիւնը չի կրնար կատարել։ Այս կէտերը խորհելով մինիստրներու խորհուրդը Պօլիսէն յատուկ մարմին մը ղրկելու գաղափարէն հեռացաւ ու կուսակալներու նախագահութեան ներքև տեղւոյն մէջ կազմուելիք յանձնաժողովներու յանձնեց։ Այդ յանձնաժողովներու կազմութեան հրահանգը ի մօտոյ հրատարակութեան պիտի տրուի։ Այս մարմինները պիտի աշխատին անհամաձայնութիւնները քննել և բառնալ. 6 ամիս յետոյ մէկը Կարինի, Վանայ, Բաղէշի, միւսը Խարբերդի, Տիգրանակերտի, Սեբաստիոյ համար յանձնաժողով պիտի ղրկուի, և այն գործերը, որոնք չեն կրցած կարգադրուիլ, և կամ տեղական յանձնաժողովներու կողմէ հողային խնդրոյն լուծման համար եղած կարգադրութիւններէն յառաջ եկած անհամաձայնութիւնները պիտի ներկայացուին այս քննիչ մարմիններուն, որոնք նահանգապետներուն նախագահութեան ներքև գումարուած հողային յանձնաժողովներու աշխատութեանց վերաքննութիւնը պիտի կատարեն։ Ասոնցմէ վեր, այսինքն վերաքննիչ մարմիններուն լուծելու անկարող գտնուած և Պօլիս տեղեկագրուած խնդիրները վճռելու համար, Պօլիս ներքին գործոց մինիստրին նախագահութեան ներքև յանձնաժողով մը պիտի գումարուի, որ պիտի ունենայ վճռաբեկ ատենի իրաւասութիւնը։ Նահանգներուն մէջ կազմուած յանձնաժողովներուն պաշտօնը երեք աստիճան պիտի ըլլայ. նախ սեփականութեան պարագան պիտի հաստատուի, յետոյ յափշտակութիւնն երևան պիտի հանուի, երրորդ՝ իրաւատէրը գոհացնելու կարգադրութիւն մը պիտի խորհուի։ Կարգադրութեան պարագային կառավարութիւնը զանազան տարրերու մէջ յարաբերութեանց ամրապնդման տեսակէտն ունենալով ի նկատի, այդ նպատակաւ ամեն զոհողութիւն ի գործ պիտի դնէ։ Արդէն գիտէք, որ նահանգներուն գումարներ յատկացուեցան։ Դանիշմն Անատոլուի իսլամ և քրիստոնեայ տարրերուն մէջ հայրենակցական կապերու ամրապնդման փափաքող է, և այս նպատակով կառավարութեան կողմէ ըլլալիք զոհողութիւնները կը նկատէ օսմանցիութեան ամենէն մեծ ծառայութիւնը։

— Հինգշաբթի օրուան թերթերուն մէջ պաշտօնական հերքում մը հրատարակուած էր, որուն մէջ կը հերքուէր առաջնորդարաններէն և ուրիշ աղբիւրներէ հաղորդուած ոճիրները։ Հայ թերթերէն կիմանանք, թէ այս հրատարակութիւնն յուզում պատճառած է։ Այդ մասին դուք տեղեկութիւն ունի՞ք։

— Ձեզ գիտել, որ քանի մը դէպքի հաստատուիլը կամ հերքուիլը որոշուած բարենորոգումներուն գործադրութեան վրայ ի՞նչ ազդեցութիւն կընէ։ Ուշադիր անձեր պէտք է նային կառավարութեան ձեռնարկներուն և բաղձանքներուն և այնքան լըջօրէն ձեռնարկուած միջոցներու մասին վըստահ ըլլան։ Բ. Դրան անզօրութեան վերահաստատութեան մասին կարելի եղած միջոցներուն ոչ մէկը զանց պիտի ընէ, նորընտիր կուսակալները վճռական հրահանգներով կերթան, մամուլէն սպասուած ծառայութիւնը կառավարութեան ջանքերը կարելի ընծայել և միշտ անզօրութեան պահպանութեան ջանալ է։ Կը կարծենք որ մամլոյ ներկայացուցիչները կը գնահատեն այս պարտականութիւնը։

(«Բիւզանդիոն»)

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 29 օգոստոսի

Ջարդերը Վասպուրականում նորից վերսկսվել են. վերջին տասն օրվայ մէջ միայն սպանվեցին 17 մարդիկ՝ հետևեալ գաւառներում.

Մէկ հայ՝ Շատախ գաւառի Կաղպի գիւղում։

Նոյն գաւառի Կվերս գիւղացի Սարգիս անունով մի հայ հողային վէճ է ունենում հարևան մի քիւրդի հետ. վէճը փոխվում է կռուի, և Սարգիսը սպանվում է, իսկ ոճրագործ քիւրդը արդարութեան ձեռքը չընկնելու համար փախչում և միանում է աւազակ Միր-Մհէի հրոսակախմբին, նրա հետ վերադառնում է գիւղը և կոտորում է 4 մարդ ու 2 կին էլ. Մնացեալ գիւղացիները փախչում-ապաստանում են Շատախի Թաղ անուն գիւղաքաղաքում, որ գաւառի կենտրոնն է, և ազատվում են։ Թաղի շուկան մի քանի օր փակվում է, բնակիչները լցվում են հեռագրատուն ու հեռագիրներ են տալիս Վանի վալիին, առաջնորդին ու Կ. Պօլիս։ Կառավարութիւնը կրկին հրամաններ է տալիս հետապնդելու ու ձերբակալելու աւազակ Միր-Մհէին ու ընկերներին, բայց դա անկարելի է, որովհետև ոչ միայն նրա աւազակախումբը այժմ արդէն բաղկանում է 50 հեծեալներից, այլ և նեղը ընկած ժամանակ իր ցեղակից Կրավլի աշիրէթին պատկանող քիւրդերն էլ օգնութեան են դիմում նրան և ազատում, ինչպէս անցեալ ամսում, երբ շատախեցի երիտասարդներն էլ միացան հալածող ոստիկաններին ու հետապնդութիւնը լուրջ կերպարանք ստացաւ, աւազակախումբը պաշարվեց։ Այն ժամանակ կրավլցիները օգնութեան գնացին աւազակին ու նրան ազատեցին պաշարումից։

Երկու 70-ամեայ ծերունի հայեր քաղաքից մէկ ժամ հեռու ճանապարհի վրա 4—5 քիւրդ ուղեկիցների հետ հանդիպում են թիւրքերէն խօսող չարագործների, որոնք կանգնեցնում են նրանց, երկու ծերունի հայերին ջոկում իրանց քիւրդ ընկերներից ու չարաչար կերպով խողխողում ու սպանում են։ Սրանց դիակները կառքի վրա դրած քաղաքս բերին յաջորդ օրը։ Հայերի մէջ ուժեղ մի յուզում առաջ եկաւ. քաղաքից առաջնորդին բերել տուին ու բազմութեամբ դիակները վալիի դրան առաջ տարան. բայց ոստիկանները ցրեցին բազմութիւնը ու դիակները եկեղեցի ուղարկեցին թաղել տալու համար։ Յաջորդ օրը բազմութիւնը լցվելով առաջնորդարան՝ երկրի մէջ սկսած այս ջարդերի մասին հեռագիրներ տուեց մինիստր-նախագահին, ներքին գործերի մինիստրին ու ազգային պատրիարքարանին, բողոքեց տեղական կառավարութեան թուլութեան և անզօրութեան դէմ, որից քաջալերված սպանութիւններն ու թալանումները բազմանում են։ Վալին ինքն էլ հեռագրեց և իբրև դարման խնդրեց, որ երկրում յայտարարվի պատերազմական դրութիւն, բայց իր առաջարկը մերժվեց և ինքն էլ պաշտօնազուրկ եղաւ. Նրա փոխարէն վալի նշանակվել է Իզզէթ բէյ անունով մի ուրիշը։

Յիշեալ երկու քաղաքացի հայերի սպանվելուց մէկ օր առաջ քաղաքից մէկ ժամ հեռաւորութեան վրա հայ ու թիւրք բազմաթիւ ճամբորդներ աւազակների հանդիպեցին, որոնք մերկացրին նրանց, հետները գտնված 16 անասուններին ցորենի բեռնեբով միասին առան տարան ու մարդկանց ձեռք ու ոտքերը կապելով ճանապարհի վրա թողին ու հեռացան։

Շրջակայ Խիզան, Սպարկերտ, Մամրտանք և Կեցան գաւառներում, որոնք մեզ մօտ, բայց Բաղէշի կուսակալութեան մասն են կազմում, դրութիւնը նոյնպէս երկիւղալի է. այն տեղերումն էլ պատահել են հետևեալ սպանութիւններն ու հարստահարութիւնները։

Օգոս. 12-ին, օր ցերեկով զինված քիւրդեր յարձակուել են գործում Սպարկերտ գաւառի Ծաժվան հայ գիւղի վրա և սպանում են մի մարդու և մի կնոջ։ Օգոստ. 25-ին Կեցան գաւառի Կուէթ գիւղացի Ֆախկա Ըպէթ 100 զինված մարդերով յարձակվում են Սպարկերտ գաւառի Հարկին գիւղի վրա և սպանում է Համբարձում և Մինաս երկու եղբայրներին. նոյն օրը յափշտակում ու տանում են Լվառ և Կօղենց գիւղերի ոչխարները։ Օգոս. 21-ին քիւրդերը յարձակվելով նոյն գաւառի Մադ գիւղի վրա՝ սպանեցին Սիմէօն անուն մի հայի և 10 տուն էլ այրեցին։ Օգոս. 23-ին էլ Մամրտանի գաւառի մի գիւղում սպանեցին Քեմալ անունով մի հայի։ Օգոս. 24-ին Կեցան գաւառում սպանեցին մի հայի և Կանջառս ու Հարընկուս գիւղերի ոչխարները տարան։ Դարձեալ տարան Ալջաւազ գաւառի Արճրա գիւղի ոչխարները։

Յիշեալ 17 սպանութիւններից զատ՝ այսօր լսվում է, որ վեց հայեր էլ սպանվել են Կարճկան գաւառի Եղեկիս գիւղում, բայց դեռ չէ ստուգվել. իսկ Ոզիմ գիւղի 900 ոչխարները արդէն յափշտակեցին Տենիս գիւղացի քիւրդերը ու տարան։ Վերջապէս ընդհանուր անապահովութիւն է տիրում և սարսափահար մարդիկ թողնում են տուն ու տեղը, նաև կին ու աղջիկները քիւրդերի ճիրաններում, լեռներում են ապաստանած չը սպանվելու համար։ Թողնում են իրենց հունձը դաշտերի մէջ ու լեռների գլուխը, իսկ առաջիկայ տարվայ վարուցանքի մասին մտածող անգամ չը կայ։

Իսկ Բաղէշի կառավարութիւնը ոչ թէ միայն ոչ մի բան չէ անում այս յուզալի դրութիւնը հանդարտեցնելու համար, այլ Սպարկերտի գաւառն ուղարկված մի ոստիկանապետ, որին ընկերանում է նոյն ինքն Հարկին գիւղում երկու եղբայրներ սպանող ոճրագործ Ցախկա Ըպէթը, փոխանակ ոճրագործներին հետապնդելու և կողոպուտները յետ առնելու, հարցաքննում է հայերին, թէ իրանցից ովքեր զէնքեր ունեն։ Իսկ Ցախկա Ըպէթը նրա համար է ոստիկանապետին ընկերացել, որպէս զի հայերը չը համարձակվեն ցոյցեր անել։

Վերջին 3—4 ամիսներում Վանի նահանգում սպանվել են մօտ 40 հայեր, նոյնչափ էլ Բաղէշի նահանգի Սպարկերտ և միւս գաւառներում, որոնք կից են Վանին, իսկ յափշտակված ոչխարների թիւը հասնում է 5000-ի։ Սա արդէն հասարակ դէպքերից չէ, այլ 1895—96-ի կոտորածներն են, որ կրկնվում են, և ինչպէս այն ժամանակ՝ այս անգամ էլ կառավարութիւնը լուռ հանդիսատես է միայն. ոչ մի ոճրագործ ձերբակալված չէ։ Սահմանադրական Թիւրքիայումն էլ հայութիւնը ճակատագրական կերպով փչանալու, կորչելու է մատնված. և ինչպէս իթթիհադական կառավարութիւնը, նոյնպէս էլ ներկայ անկուսակցական կառավարութիւնը համիդեան կառավարութիւնից տարբեր ուղղութիւն չէ ցոյց տըւել, իսկ արեւելեան գաւառների բարեկարգութեան հարցը թղթի վրա միայն գոյութիւն ունի դեռ, և չենք հաւատում, որ երբեք մի օր ծրագրային վիճակից դուրս գայ և գործադրութեան բաղդը ունենայ։ Ջուլում և արհաւիրք—այս է հայաստանցի հայի ճակատագրական բաժինը Թիւրքիայում։

Մորակ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Նոր սպաննութիւններ.—Հրաժարական պատրիարքի.—Ազգ. ժողովի նիստը.—Պատմական ռոպէներ

Կ. Պոլիս, 7 սեպտ.

Այս առաւօտ դարձեալ Մշոյ և Բաղէշի առաջնորդները կը գուժէին սպաննութիւնը և անհետացումը քանի մը հայերու, և Դիարբէքիրի առաջնորդը՝ Զաւէն եպ. կը ծանուցանէր քաղաքին երեւելիներէն Գազազեան էֆ.-ի հրապարակաւ սպաննուիլը և և Սլիվանի միւֆթիին բայրամի առթիւ հայոց դէմ գրգռիչ քարոզ մը խօսիլը։

Զաւէն եպ. վիճակը դառն կը տեսնէ և օգնութիւն կը խնդրէ։

Իրաց այս կացութեան առջև պատրիարքը, բնական է թէ, ազգային ժողովին բարի լուրեր տալու վիճակին մէջ չէր, և կառավարութեան խոստումներուն իրական արժէքը անգամ մըն ալ երեւան կուգար։

Արշարունի պատրիարք այս պայմաններուն մէջ պատմական էջ մը կազմելու արժանի դառն պատճառաբանութիւններով կը ներկայացնէ իր հրաժարագիրն, որուն պատճէնը կը ղրկեմ ձեզի*)։

Այսօր ազգ. ժողովը գումարուելէն առաջ արդէն արձագանգ գտած ըլլալով ժողովուրդին ամեն խաւերուն մէջ, ժողովուրդը եկած-խռնուած էր Ղալաթիոյ խորհրդարան և անձկութեամբ կը սպասէր ժողովին գումարման։

Երեսփոխանները առանձին խորհրդակցութիւն մը ունեցան նախապէս։ Ցետոյ բացուեցաւ հրապարակային նիստը, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը, ուրուն աչքերուն մէջ կը կարդացուէր բովանդակ Թախիծը և ցաւը ազգին, որ ոչխարի պէս կը մորթոտուէր Հայաստանի մէջ։

Ժողովին պատճառած շահագրգռութիւնը շատ նշանակելի էր, վասնզի ժողովին ներկայ էին տեղական ամեն ազգի մամուլին ներկայացուցիչները, ինչպէս և եւրոպական մեծ թերթերու եւրոպացի թղթակիցները։ Ասոնց մէջ էին նաև «Нов. Время»-ի, «Daily Teleg.»-ի և այլ թերթերու թղթակիցները, որոնք խորին ուշադրութեամբ կը հետեւէին ժողովին աշխատութեանց։

Տպաւորութիւնը ծանր էր և յուսահատութիւնը ընդհանուր։

Մանաւորապէս Կաթողիկոսին հեռագիրը խորունկ տպաւորութիւն ըրաւ։

Շատեր կը մտածեն Կաթողիկոսին դիմում կատարել և անոր հայեցողութեան թողուլ իր հօտին պաշտպանութիւնը։

Այս միտքը այնքան շատ կարծարծուի, որ հաւանական է, թէ Կ. Պոլսոյ հայերը սաւրագրութեամբ մը դիմեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին՝ ինքն ալ իր միջոցներով աշխատելու համար իր հօտին փրկութեան և ապահովութեան համար։

Սակայն մենք այսպէս կը մտածենք, որ Կաթողիկոսը հանրագրութեան սպասելու պէտք չունի։

Պատրիարքը իր հրաժարականին մէջ Սրբազան Հայրապետին դիմում կատարած ըլլալը կըսէ։ Վեհ. Կաթողիկոսը Թիւրքիոյ հայոց վերին ներկայացուցիչն և իր փոխանորդին այս տեղեկատուութենէն յետոյ՝ նոր խնդրագիրներու սպասելու պէտք չունի. և եթէ կրնայ՝ պէտք է առանց սպասելու դիմել, բողոքել, ցաւ յայտնել, որուն որ կրնայ, ինչ եղանակով որ կրնայ։

Թիւրքիոյ հայոց յուսահատութիւնը ընդհանուր է և գաղափարները հակամէտ են ռուսական օժանդակութեան դիմելու։

*) Ստորև հրատարակում ենք այդ հրաժարականը։ Խմբ.

Հայաստանի համար ռուսական գրաւումը վերջին և միակ փրկութիւնը կը նկատուի, և ասոր համար կը փափաքուի, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հարկ եղած դիմումը կատարէ Վեհ. Ցարին կառավարութեան մօտ։

Ազգ. ժողովի երկու նիստերու մէջ երեսփոխաններու արտայայտութիւնէն տեսնուեցաւ, որ ինչպէս Հայաստանի հարստահարութեանց համար իրական ու դրական դարման մը չկայ, որ գործադրել մեր սեփական ուժերով կարելի ըլլայ։ Հետեւաբար արդէն իրերուն ընթացքը կը մղէ մեզի դիմելու համաշխարհային մարդասիրութեան և օտար աջակցութեան, որ բնաւ երբեք չպիտի հասնի, քանի որ Եւրոպա չնչական անտարբերութեամբ մը հանդիսատես ըլլալու վարժուած է քրիստոնեաներու կոտորածին՝ Թիւրքական լուծին տակ։

Ցաւահատ այս դրութեան մէջ հայկական խնդիրն ինքն իրեն ու անգիտակցաբար նորէն կը ստեղծուի, և անիկա լուծելու համար կարող ձեռք մը չկայ շատ դժբաղդաբար։

Հայաստանի կացութեան այս ճգնաժամային վիճակը ցոյց կուտայ, թէ Բ. Դուռը եթէ նոյնիսկ ուզէ Հայաստանը բարեկարգել, կարող չպիտի ըլլայ, քանի որ Հայաստանի մէջ պետութիւնը կարհամարհուի, և անոր պատկառանքը պահող չկայ։

Հետեւաբար վայրկեանը իրապէս պատմական է և կրիտիկական, և հայերը՝ 300,000 զոհերով մարտիրոսանալէ յետոյ՝ այսօր կը գտնուին նոր զոհեր տալու վտանգին տակ, և ազգին ու եկեղեցւոյն գերագոյն Պետը չի կրնար անտարբեր հանդիսատեսը ըլլալ այս դառնաղէտ վիճակին։

Որքան Արշարունի պատրիարքը պատասխանատու է առաջի ազգին և եկեղեցւոյն, նոյնքան ալ Գէորգ Ե. Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը պատասխանատու է ազգին և եկեղեցւոյն առաջ։

Պէտք է ժամ առաջ շարժիլ, պէտք է ժամ առաջ ցոյց տալ իր կորովը՝ աշխատելով դարման տանելու իր տառապեալ հօտին վիճակին և փրկելու այս ճգնաժամային տառապանքէն։

Ռուսահայք՝ մինչև հիմա դժբաղդաբար անտարբեր կը մնան Թիւրքական այս գազանութեանց դէմ, և նոյնիսկ ցաւակցութեան ոևէ արտայայտութիւն չըրին։

Թիւրքահայ մարտիրոսագրութիւնը պէտք չէր որ այսքան անտարբեր ու անկարեկիր վերաբերման արժանանար Կովկասի մէջ։

Մենք կը սպասէինք, որ գէթ Թիֆլիսի մտաւորականութիւնը պահ մը մոռնար իր ներքին խնդիրները, հոկտեմբեր 13-ի և նոյեմբեր չեմ գիտեր քանիի վէճերը, Ցովնանեան դպրոցի հոգաբարձ. ընտրական պայքարը, և մէկ՝ «սիրտ, մէկ հոգի» բողոքի ձայն մը ընէր Թիւրք խժդժութեանց դէմ։

Ես տակաւին կը զարմանամ, թէ ռուսահայոց մէջ սիրտ կայ տօնելու տպագրական 400-ամեակը, որ սուգի քողերու տակ առնել աւելի վայելուչ պիտի ըլլար, երբ ազգին մեծագոյն մասը այսպէս կողջակիզուի նահատակութեանց ամենէն ահռելիով։

Դէն թողուցէք, Աստուծոյ սիրոյն, այդ բոլորը։ Եթէ դրական օժանդակութիւն մը չէ, որ պիտի հասցնէք ձեր սրախողխող եղբարց, ձեր այկուած քոյրերու, գէթ բարոյական օժանդակութիւն մը, բարոյական քաջալերութիւն մը ղրկելու պատճառ մը չունի՞ք։

Գիտենք, Թիւրքահայք ձեզի նկատմամբ անիրաւ գտնուեցան, ձեզի ցաւ պատճառեցին. սակայն ապահովաբար ատոր մէջ Հայաստանի խեղճ ժողովուրդը ոևէ յանցանք չունէր։ Երբեմնի Արծրունիներու Թիֆլիսը այսօր անխօս և լուռ չի կրնար մնալ և պէտք է որ շարժի ի նպաստ Թիւրքահայոց դատին։

Շառայլ

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Թիւրքահայոց պատրիարք Ցովհ. արքեպիսկոպոս Արշարունի, ինչպէս և ազգ. կենտ. վարչութիւնը, ի նկատի ունենալով որ ներկայ պայմաններում իրանք անկարող են արդիւնաւորապէս գործել յօգուտ այն հասարակութեան, որ իր ձայներով հրաւիրել է նրանց ազգ. վերին վարչութեան ղեկը ստանձնելու, ներկայացրել են իրանց հրաժարականը սեպտ. 7-ին նիստ գումարած ազգ. ժողովին։

Ստորև առաջ ենք բերում պատրիարքի պատճառաբանեալ հրաժարականը։

Ազգ. վարչութիւնը, պաշտօնի գլուխ անցած օրէն, եր սեղանին վրայ գտաւ գաւառական հարստահարութեանց հնօրեայ խնդիրը, Ազգային աւուր կատարածով վերանորոգուած ու արծարծուած իր այլազան ձեւերով, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս կը յուզուէր բռնապետական նախորդ դրութեան օրով, որուն քանդումն ու սահմանադրութեան հռչակումն այնքան մեծ յոյս ներշնչած էին հայաբնակ նահանգաց մէջ, ուր ուրեմն հաստատուած տեսնելու մարդկային երբեք անբռնաբարելի իրաւունքներ, այն է կենաց, ընչից և պատուոյ ապահովութիւնը, որոնց լծորդուած է նաև աշխատելու և զարգանալու ազատութիւնը։ Նախորդ վարչութեանց կողմէ արդէն այս խնդիրն ուշադրութեան առնուած ու զանազան ժամանակներ երաց վիճակը թակրիրներով և ի մասնաւորի հոգևոր գրաւմանց խնդիրը, որ երկրագործ ժողովրդեան ձեռքէն կը խլէ իր ապրուստի միակ միջոցը, կատարելապէս ուսումնասիրուած և յիշատակագրով մը ներկայացուած էր կառավարութեան նկատառման և տնօրէնութեան։ Իսկ ներկայ վարչութիւնն ևս հետզհետէ գաւառներէ հասած բողոքներուն և օգնութեան աղաղակներուն վրայ՝ քանի քանի անգամ Բ. Դրան մօտ ապարդիւն դիմումներ կատարելէ ենք, պատ. ժողովիդ յանձնարարութեան համաձայն, փութաց 1912 փետր. 14-ին Բ. Դրան ընդարձակ յիշատակագիր մը մատուցանել և պարզել մի առ մի ոճիրները, կեղեքումները, յափշտակութեանց, բռնադաւանութեանց, նոյնիսկ անչափահասներու, և վերջապէս ամեն տեսակ բռնութեանց, պաշտօնական անիրաւութեանց և զեղծումներու դէպքերն, որ ի գործ կը դրուին հայ ժողովրդեան վրայ, որ երկրին զարգացման ու քաղաքակրթութեան մէկ կարեւոր տարրն ու նոյնիսկ ազդակն եղած է։ Եւ սակայն կը հալածուի ու կը նահատակուի այնպիսի տարրէ մը, որ երկիրը քարուքանդ կընէ, և անոր ապագան ու նոյնիսկ տէրութեան գերագոյն շահերը կը վտանգէ։ Այս անգամ տէրութեան կողմէ եղած խոստումնք աւելի գործնական ձև մը ունէին, այն է լիազօր յանձնաժողով մը կարգել ամեն ինչ տեղւոյն վրայ քննելու և ի գործ դնելու համար արդարութիւնը, յատկացնելով հարկ եղած վարկն այդ նպատակին համար, և յետոյ զինուորական զօրութիւն ղրկել զսպելու համար չարագործներու վոհմակը։ Բայց այս խոստմանց և ոչ մին կրցաւ իրականութիւն գտնել, հակառակ անդուլ հետապնդումներու, մինչև որ երերն հասան այն դառնագին վիճակին, ուր Վանէն, Աղթամարէն, Բաղէշէն, Մուշէն, Սղերդէն հետզհետէ հեռագիրեր հասնելով՝ գուժեցին նորագոյն եղեռններ, որոնց զոհ եղած են ցարդ 30-է աւելի ազգայինք։

Իրաց այս վիճակին նկատմամբ թէ առանձին և թէ վարչական պատուիրակութեան մը հետ բանակցութիւններ ունեցանք, տէրութեան բոլոր մինիստրներու հետ, որ չմխատցին մեր բողոքներուն իրաւացի ըլլալը։ Բարձր. մեծ եպարքոսը, եր նախկին պաշտօնավարութեանց առթիւ ի մօտոյ տեղեակ գաւառական գործերու, հաւաստեց մեզ, թէ կառավարութիւնը այս անգամ առաջադրած է հիմնապէս բարեկարգել գաւառները, ձերբակալել և պատժել անպատճառ չարագործները, զօրս երկրին պատուհասը անուանեց նորին բարձրութիւնը։ Պատերազմական գործոց մինիստրն ևս յայտնեց, թէ ինք Վանայ զինուորական հրամանատարէն կանխաւ դէպքերը իմացած և հրաման ուղղած է, որպէսզի չարագործներուն դէմ զինուորական միջոցներ ձեռք առնուին։ Սակայն ցաւով սրտի ստիպուած ենք յայտարարել, թէ Վանէն, Բաղէշէն, Սղերդէն հեռագիրեր հասան մեզ ծանուցանող՝ թէ տակաւին գործադրութիւնը տեղի չէ ունեցած, թէ իրաց վիճակը կը շարունակէ անփոփոխ, և թէ ժողովուրդը մատնուած է արհաւիրքի։ Անդիրը այս վիճակին մէջ կը գտնուէր, երբ եկեցաւ կառավարութեան մէկ պաշտօնական յայտարարութիւնը, որ տեսակ մը հերքումն էր եղելութեանց, Վանայ և Բաղէշի կուսակալութիւններուն տեղեկութեանց վրայ հիմնուած։ Հերքում՝ զոր մենք ալ հերքեցինք մեր կարգին, յատուկ թակրիրով և մի առ մի մէջտեղ դնելով բոլոր եղելութիւնները և զոհերու անունները։ Ակներեւ իրողութիւնները, խեղաթիւրուած՝ գաւառական պաշտօնեաներէն, հերքել՝ հին դրութեան մէկ նշխարն է և վէրքը սքօղելու, բայց թունաւորելու կը ծառայէ։ Այնպիսի վիճակի մը առջև, երբ անմիջական ու իրական տնօրինութեանց կը սպասուէր ազգովին, չարեաց դարման տարուելու համար, հերքում մը դնել մէջտեղ՝ շատ յարմարաւոր պարագայ մըն է, որ մատծել կուտայ մեզ պաշտօնական տրամադրութեանց անկեղծութեանը վրայ։ Եւ իրօք ալ դեռ այս առաւօտ Բաղէշի և Մշոյ առաջնորդներէն հեռագրեր հասան մեզ, որ գուժեցին երկու ազգայնոց սպանութիւնը և երրորդի մը անյայտացումը, ծանուցանելով որ եղեռնները անդադար կը շարունակուին, ըստ առաջնորդին։

Իսկ Տիգրանակերտի առաջնորդը այսօրեայ Թուականաւ հեռագրով մը կը գուժէ տեղւոյն երեւելի ազգայիններէն Գազազեան էֆ.-ի հրապարակաւ սպանուիլը և կը յայտարարէ, թէ Սլիվանի միւֆթին իր բայրամի քարոզին մէջ քրիստոնէից և ի մասնաւորի հայոց դէմ գրգռիչ խօսքեր ըրած է, թէ հանրային կարծիքը յուզուած է, և հաւանական կը նկատէ, որ նորանոր չարիքներ կատարուին։ Այս է ահաւասիկ իրաց արդի վիճակը։ Թէև Վանայ և Բաղէշի նորընտիր կուսակալները անձամբ յայտ գալով մեզ՝ ոչ միայն կրկնեցին մինիստրներու խոստումները և հաստատեցին, թէ այս չարագործութիւնները թէ հայոց ազգին վնասաբեր և թէ երկրին համար վտանգաւոր են, այլ և հաւաստեցին, թէ պէտք եղած միջոցները պիտի գործադրուին արմատախիլ ընելու համար չարիքը։ Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետը ի լուր իր հօտին տառապանաց խորապէս զգացուած՝ հրամայած էր մեզ տեղեկութիւն տալ փութով անոր վիճակին վրայ։ Նորին Վեհափառութեան հեռագրին անմիջապէս պատասխանելէ ետք, փութացինք նաև տեղեկագիր մը ուղղել և պարզել իրաց ցաւալի վիճակը ու յայտնել միանգամայն, թէ ինչպէս մեր նախորդները՝ նոյնպէս ու մենք չենք թեթևցած կատարելու մեր պարտականութիւնը և հետամուտ լինելու վիճակին բարւոքման։ Բայց ըստ որում Նորին Վեհափառութիւնը իբր հայր հասարակաց՝ կը պահանջէ մեզմէ ապահովել իր հօտին անդորրութիւնը, և մեր միջոցները այլևս անզօր կը մնան փափագուած արդիւնքը յառաջ բերելու, ըստ որում Նորին Վեհափառութիւնը իր բարձր դիրքով, պաշտօնական յարաբերութիւններով և ընդհանուր կացութեան գիտակցութեամբ կատարելապէս ի վիճակի կը գտնուի ցոյց տալու այն ուղղութիւնը, որուն հետեւիլ կրնար ստացել իրաց ելք մը գտնելու՝ և ազգին էութիւնը պահպանելու այն անողոքելի ծրագրին դէմ, որ կը ձգտի զայն չքացնելու, ուստի խնդրեցինք Նորին Վեհափառութենէն, որ չնորհ ընէ տալ իր հրահանգները։ Արդ, նկատելով որ տարւոյս յուլիս 12-էն ի վեր յարակամն կերպով եղեռններ կը գործուին հայաբնակ նահանգներու մէջ և մեր բազմաթիւ դիմումներն ու թախանձանքները մնալով ապարդիւն՝ չարագործները չեն ձերբակալուիր ու պատժուիր, այլ ընդհակառակն քաջալեր կը գտնեն տեղական պաշտօնէից անտարբերութեան—չըսենք գաղտնի համամտութեան ու մեղսակցութեան—շնորհիւ, շարունակելու նորանոր ոճիրներ, խուժդուժ խուժանի մը գլուխը անցած.

Նկատելով որ հայ ժողովուրդը անդէն անպաշտպան կը գտնուի զինեալ աւազակներու առջև, խաղալիք եղած անոնց մոլեռանդական վայրագ կրից, որ դեռ ծարաւը կը զգան իրենց երբեմնի կոտորածներն ու աւերառութիւնները շարունակելու.

Նկատելով որ այս դժնդակ կացութիւնը զմեզ պատասխանատուութեան կենթարկէ առաջի ազգին, պատկ. ժողովիդ և մեր գերագոյն հոգևոր պետին՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետին.

Նկատելով նաև որ բովանդակ մերձաւոր կողմէ, որ ի սփիւռս աշխարհի, հետզհետէ բողոքի բուռն արտայայտութիւններ տեղի կունենան, յուզումը կը ծաւալի և իրաց վիճակը տակաւ ծանրակշիռ ու փափուկ հանգամանք մը կառնու, խղճի խայթ կը զգամ մնալու այլևս պատրիարքական աթոռին վրայ այսպիսի պարագայից մէջ, ուր կարելի չէ լինիր մեր պաշտօնին էական պարտականութիւնը կատարել, և կուգանք մեր հրաժարականը մատուցանելու պատ. ժողովիդ, իբր ներկայացուցիչ Թիւրքիոյ հայոց, անոր լուրջ ուշադրութեան յանձնելու ներկայ դառնագին և սպառնալից կացութիւնը։ Մաղթելով որ տիեզերաց Նախախնամողն ինքն պաշտպան լինի և զօրավիգ մեր մարտիրոս ժողովուրդին, կը մաղթենք նաև որ կար և զօրութիւն շնորհէ ազգ. ժողովիդ և դիւրէ ու բեղմնաւորէ անոր ծանրակշիռ ու թախծալից աշխատութիւնը։

Մնամք աղօթարար
Հրաժարեալ պատրիարք Թիւրքիոյ հայոց
Ցովհաննէս արքեպ. Արշարունի

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 13 սեպտեմբերի

Վեհափառ Կաթողիկոսի կողմից Թաւրիզ եկող Ներսէս վ. Մելիք-Թանգեանի թեմակալ ընտրվելու հարցը շատ ուշագրաւ երեւոյթ է. այդ առիթով մեզ հասնում են նորանոր լուսաբանութիւններ։

Մեր նախկին թղթակցութեան մէջ բացատրել ենք կազմալուծված պատգամաւորական ժողովի ապօրինի կազմն ու ընթացքը և արած սխալը։ Բանից դուրս է գալիս, որ ժողովում ներկայ էին 12 հոգի միայն. 6 ձայն տուացել են գրեից, ահա թէ ինչպէս։ Դեկտեմբերեան դժնդակ օրերում օսմ. հիւպատոսարանում թէ այլուրեք ապաստան են գտել, ուր մինչև այսօր էլ կան, 3 հայեր՝ Ռափայէլ և Ցովսէփ Մովսիսեաններ և լուսանկարիչ Ստ. Ստեփանեան, որոնք անդամ էին միևնոյն ժամանակ թեմ. պատգամաւորական ժողովին։ Այդ 3 հոգին՝ իւրաքանչիւրը 2 ձայն ունենալով՝ իրանց ձայնը տուել են ազատ անդամներին. դրանցով է, որ գոյացել է 18 ձայն՝ ամբողջութեան $^2/_3$ մասը։

Արդ՝ խնդիր է, թէ արդեօք հնարաւոր բան է, որ մեռեալ ձայները կենդանութիւն առնեն և Ատրպատականի համար կատարեն մի շատ խորհրդաւոր ընտրութիւն։ Միթէ չը կարդացինք լրագիրներում դատի տակ եղող Դումայի մի անդամի մերժվելը. ինչ արժէք կարելի է ընծայել այն անձնաւորութեանց ձայներին, որոնք իրանց ազատելու անզօր են ու անընդունակ։

Օրինաւոր է պաշտպանելի, աքսորականի ձայները գործի դնել ու հաշձեպ ընտրութիւն կատարել։ Կան և ուրիշ անդամներ, որոնք իրանց հրաժարականն են ստորագրել ուրիշ անգամ ներկայացված շրջաբերականի վրայ, բայց այս ժողովին փութացին՝ ընտրութեան ձայներն ամբողջացնելու միտումով։

Մենք պատգ. ժողովի կազմը լուծված ենք ճանաչում և կատարված ընտրութիւնը գլխովին ապօրինի։ Մելիք-Թանգեան հայր սուրբին մնում է հրաժարվել այդօրինակ ապօրինի ընտրութիւնից, կազմել նոր ժողով և ապա ձեռնարկել ընտրութեան, եթէ ուզում է պատուաւոր ձև տալ իր պաշտօնավարութեան, եթէ այդ ճակատագրական է։

Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Կովկասի Փոխարքային ներկայացան Բարձրագոյն պալատի շտալմէյստեր Նաշիմով, անգլիացի ինժեներ Սոխարար և Պետերբուրգի եապոնական դեսպան Մօնօտօն։

✦ Թիֆլիսի էլեկտրաքարշի պարկում ներկայումս վերանորոգութեան համար գտնվում են մի քանի մեծ և շատ փոքր վագօններ։ Էլեկտրաքարշի Թիֆլիսի վարչութիւնը կարգադրեց շուտով աւարտել վերանորոգութիւնը և հարկաւոր թւով վագօններ գործի հանելով վերջ դնել ազգաբնակութեան արդարացի դժգոհութիւններին ու տրտունջներին և քաղաքային մասնաժողովի կողմից նշանակվող տուգանքներին։

✦ Վաղը Թիֆլիսի դատաստանական պալատում կը քննվի վճռաբեկ դանգատով Բագուի միլիոնատեր Հ. Զ. Ա. Թաղիեվի յայտնի գործը։ Նա, ինչպէս յայտնի է, մեղադրըւում է ինժ. Բէհբութովին չարչարելու մէջ։ Դատարանի մուտքը տոմսակներով է լինելու, որ համարեա բաժանված է ամբողջովին, գլխաւորապէս բարձր հասարակութեան ներկայացուցիչներին և զանազան պաշտօնեաներին։ Թաղիեվը և Բէհբութովն արդէն Թիֆլիսումն են։

✦ Թիֆլիսի ոստիկանապետի կարգադրութեամբ՝ ոստիկանական պաշտօնեաները անձամբ յանձնում են կոչնագրեր Պետական Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունք ունեցողներին։

✦ Այսօր տեղի կունենայ Թիֆլիսի քաղաքային կոմիտէտի նիստը Պետական Դումայի համար պատուիրակ ընտրելու։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային դուման երկուշաբթի օրվայ իր նիստում երկար վիճաբանութիւններից յետոյ որոշեց ծառայողների նորմալ հանգստեան պարտադիր կանոնների վերաքննութեան համար ընտրել մի մասնաժողով 9 հոգուց բաղկացած։ Մասնաժողովի մէջն են Ն. Աֆրիկեան, Գոտուա, Մելեան, Ե. Դոլուխանեան, Ջանաշով, Մոտկևիչ, Դ. Ղորղանեան, Սվէչնիկով և Տօրձէ։ Մասնաժողովի նախագահը լինելու է Ե. Դոլուխանեանը։ Մասնաժողովն արդէն ձեռնարկել է իր պաշտօնին։

✦ Գանձակի խուզարկու բաժանմունքի կառավարչի պաշտօնակատար Երօխինսկին նշանակվեց Թիֆլիսի խուզարկու բաժնի պետի օգնական։

✦ Այսօր, երեկ. ժ. 8-ին, Աբաս-Աբադսկայա հրապարակի վրա № 7 տանը Հասարակական ակումբի մի քանի անդամների նախաձեռնութեամբ տեղի կունենայ առաջադիմականների ժողով Պետական Դումայի ընտրութիւնների առիթով։

✦ Վերջերս անասունների գները ընկան։ Օգտվելով այդ հանգամանքից դումայական տնտեսական մասնաժողովը հարց է յարուցել իջեցնելու մսի սակագինը։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլ տուեց հիմնել գրադարան Հալաբարի հասարակական ակումբին կից՝ բժ. Իգիթեանի պատասխանատուութեամբ։

✦ Վաղը, ուրբաթ, նշանակված է Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը։ Կը զեկուցվի մորեխ չորացնելու մասին։

✦ Մենք ստացանք Կոկանդից մի հեռագիր, որ յայտնում է, թէ Կոկանդի հայոց դպրոցի հոգաբարձական և ուսուցչական մարմինները խնդրում են Էջմիածնի և Թիֆլիսի յօբելեանական յանձնաժողովներին համաձայնութեան գալ տպագրութեան և գրերի գիւտի յօբելեանի ժամանակի և փոնդի մասին և յետաձգել տօնախմբութիւնը եկող տարվան։ Այս հեռագիրը առիթ է տալիս մի վերջին անգամ ես գիտել տալ, որ որևէ համաձայնութեան մասին Էջմիածնի և Թիֆլիսի յանձնաժողովների միջև խօսք լինել չէ կարող այն պարզ պատճառով, որ Թիֆլիսի յանձնաժողովը իրանից չէ ներկայացնում մի այնպիսի մարմին, որի հետ կարելի լինի համաձայնութեան գալ, երբեմն իրաւասուի ժողովրդի կամ որևէ չափով ներկայացնող հայ ժողովրդի։ Եթէ պէտք է զգացվում փոփոխութեան ենթարկել Էջմիածնի և Կաթողիկոսի որոշումը՝ ժամանակի և փոնդի մասին, այդ կարող է անել միայն մի մարմին, մի ժողով, որ բաղկացած լինի ժողովրդի ներկայացուցիչներից։ Գալով յետաձգման, նա անհրաժեշտ է այժմ, երբ Թիւրքիայում մեր եղբայրներին կոտորած է տեղի ունենում։ Այդ պատճառը միայն բաւական է պարտադիր անելու յետաձգումը։

✦ Գանձակից «Т. Л.»-ին հեռագրում են, որ ռուս առաջադիմականները մասնաւոր խորհրդակցութեան մէջ հրաժարվել են մասնակցել Պետ. Դումայի ընտրութիւններին՝ ծանր պայմանների պատճառով։

✦ Սեպտ. 17-ին Բորժոմից 9 վերստ հեռաւորութեան վրա մի աւազակախումբ յարձակվում գործեց պօստի վրա, որ տանում էր 6627 ր. 29 կ.։ Սակայն պօստին ուղեկցող պահակները կարողացան առաջանալ և յայտնել յարձակման մասին։ Անմիջապէս մի պահակախումբ Բորժոմից շտապեց դէպքի տեղը և, հալածելով աւազակախմբին, հրացանաձգութեան բռնվեց նրա հետ։ Աւազակների գնդակներից սպան-

վեցին երկու ձի։ Իսկ պահակախումբը կարող եղաւ սպանել աւազակներից երկուսին։ Մնացածները փախան։ Թիֆլիսի նահանգապետ Ձերնեավսկին շտապով մեկնեց Բորժոմ՝ աւազակախումբը բռնելու աշխատանքները ղեկավարելու համար։

✦ Եկատէրինօդարում ներկայումս գտնւում է բժ. Բլիւմէնտալի Թոքախտային շարժական ցուցահանդէսը։ Որովհետև ժամանակը լրացել է, որ ցուցահանդէսը տարւի Մոսկվա, բժ. Բլիւմէնտալը առաջարկեց Թոքախտի դէմ Մաքառող Կովկասեան Ընկերութեանը՝ համաձայնել, որպէսզի յիշեալ ցուցահանդէսը բերվի Թիֆլիս։ Ընկերութիւնը յայտնել է իր համաձայնութիւնը։

✦ Այս տարի Կովկասի բամբակագործութիւնը զարգացնելու համար յատկացված է 36,000 րուբլի։

✦ Բագու եկաւ պարսից դեսպան Միրզա-Ալի-Մահմուդ-Սալթանէն։

ՎեՀ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Քաղված «Արարատից»)

✦ Կօնդակ Երևանի փոխ-Թեմակալ Խորէն եպիսկոպոսի անունով, որով հաստատվեցան Թեմական դպրանոցի հոգաբարձութեան պաշտօնի մէջ՝ պ. պ. երդ.-հաւ. Գր. Տէր-Խաչատրեան, Ց. Մելիքեան, Գ. Ահարոնեան, բժ. Խ. Ցարութիւնեան, երդ.-հաւ. օգնական Ա. Պարոնեան, Պ. Կանդուրալեան և բժ. Ց. Տէր-Միքայէլեան, իսկ անձնախոխանորդ՝ բժ. Ա. Մելիքեան։ 2 յուլիսի, Թ. 398.

✦ Կօնդակ Էջմիածնի սինօդի անդամ Մատթէոս վարդապետի անունով, որով կարգվեց Հայրապետական Դիւանի խորհրդի անդամ։ 2 յուլիսի, Թ. 400.

✦ Կօնդակ Կ. Պօլսի հայոց ամենապատիւ պատրիարքի անունով, որով, Սանասարեան վարժարանի խնամակալութեան պաշտօնական դիմումի հիման վրա, հաւանութիւն տուեց փոխադրել վարժարանը Կարին քաղաքից՝ Սեբաստիա։ 3 յուլիսի, Թ. 403.

✦ Կօնդակ Էջմիածնի սինօդի անունով, որով ծանուցանելով, թէ Միւռօնի օրհնութիւնը պէտք կատարվի առաջիկայ սեպտեմբերի 30-ին, Վարդայ Ս. Խաչի տօնին, առաջադրվեց շրջաբերականներով տեղեկութիւն տալ թէ ռուսահայ թեմական առաջնորդներին և թէ Եւրոպայի, Ամերիկայի, Ատրպատականի, Պարսկա-Հնդկաստանի առաջնորդներին ու Կ. Պօլսի և Երուսաղեմի հայոց ամենապատիւ պատրիարքներին։ 3 յուլիսի, Թ. 404.

✦ Կօնդակ Էջմիածնի սինօդի անդամ Մեսրոպ եպիսկոպոսի անունով, որով կարգվեց Էջմիածնի Մայր տաճարի վերանորոգութեան յանձնաժողովի նախագահ։ 5 յուլիսի, Թ. 407

✦ Կօնդակ Էջմիածնի սինօդի անդամ Բագրէն վարդապետի անունով, որով կարգվեց Հայրապետական Դիւանի խորհրդի անդամ։ 5 յուլիսի, Թ. 544.

✦ Կօնդակ օրհնութեան և գոհունակութեան մայրապետ կոյս Հռիփսիմէ Թայիրեանի՝ նրա բազմամեայ արդիւնաւոր ծառայութեան համար։

✦ Կօնդակ Էջմիածնի սինօդի անունով, որով առաջադրվեց կարգադրել պարտաւորական դարձնել քահանացուների համար հայկական ձայնագրութիւն և պահանջել վկայական այդ առթիւ։ 10 յուլիսի, 568.

✦ Կօնդակ Եւրոպայի հայոց թեմի առաջնորդ Գէորգ եպիսկ. Իւթուճեանի անունով, որով կարգվեց Ամերիկայի թեմի ժամանակաւոր լիազօր հովիւ և յանձնարարվեց քննել ու կարգաւորել այդ թեմի եկեղեցական վարչական գործերը և արդիւնքի մասին մանրամասնաբար զեկուցանել Նորին Սրբութեան ի տնօրէնութիւն։ 11 յուլիսի, Թ. 595.

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Օպերա

Վէրդիի «Տրաւիատան» իբրև երաժշտական հարուստ դրամատիկական երկ իր ժողովրդականութիւնը պահում է ամենուրեք ու ամեն ժամանակ։

Պալիէվի օպերային խումբը յիշեալ պիէսը ներկայացրեց սեպտ. 18-ին Արքունական թատրոնը լցրած բազմութեան ներկայութեամբ։

Վիօլէտա Վալէրիի գլխաւոր դերը կատարում էր խմբի նոր անդամ տ. Սաբանէեվան։ Երգչուհին անպայման կարևոր ույժ է ներկայանում և թողնում է նպաստաւոր տպաւորութիւն լաւղի վրա իր կոլօրատուր սոպրանօ ձայնով, որ մշակված, լի երաժշտականութեամբ, հաճելի տեմբրով միախառնվում է դերի աչքով, անբռնազբօսիկ կատարման հետ։ Հաւանօրէն մօտիկ ապագայում հասարակութիւնը տ. Սաբանէեվային կը տեսնէ դրամատիկական դժուարին դերերի մէջ։

Վիօլէտան ունէր այնպիսի փորձված ու յայտնի պարտնեօր, ինչպէս Սարաջէվն է Ալֆրէդի դերում։ Այդ դերը Սարաջէվի բեվերտուարի մէջ համարեա առաջին տեղն է բռնում։ Ուստի և աւելորդ է կրկնել այն սքանչելի գեղեցիկ տպաւորութիւնը, որ թողեց նրա խաղը բոլորի վրա։ Նորութիւնը միայն այն էր, որ Սարաջէվ իր պարտիան երգում էր ռուսերէն, փոխանակ ըստ սովորականի իտալերէնի։

Թատրօնականները բուռն ծափահարութեամբ վարձատրեցին երկու դերակատարներին ևս, որոնց խաղի ուժեղ տպաւորութիւնը առանձնապէս ցնցեց վերջին գործողութեան մէջ։

Պակաս ջերմ ընդունելութիւն չը գտաւ նաև հին երգիչ (լիրիք բարիտօն) Լիւբչէնկօն, որ հմտութեամբ տարաւ Ժէրմօնի դժուարին դերը։

Միւս դերակատարները նպաստեցին գլխաւորներին և, ինչպէս ընդունված է ասել, անսամբլը պահեցին։

Մենք չենք կարող չը շեշտել և օրկէստրի ուժեղ կազմը, որ Պալիէվի պէս հմուտ դիրիժօրի ղեկավարութեամբ իր գործի կատարելութեանն է հետամուտ ամեն ներկայացման ժամանակ։

Ե.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Բուլգարիան շարունակում է ուժեղ գնդեր ուղարկել դէպի Թիւրքական սահմանը։

✦ Ռումինիան գօլգարական սահմանագլխում կենտրօնացրել է 2 մեծ զօրաբանակ։

✦ Աւստրիան անմիջապէս, Թիւրք-բօլգարական պատերազմ յայտարարվելուց յետոյ, գրաւելու է Նօվօ-Բազարի սանջակի ամենագլխաւոր ռազմակէտերը։

✦ Հերքվում է Աւստրիայի և Ռումինիայի միջև կապված համաձայնութեան լուրը։

✦ Լուրերի համաձայն Սազօնովը Լօնդօնում հարց է բարձրացրել միջնորդ լինել Իտալիայի և Թիւրքիայի միջև, բայց դրական համաձայնութիւն չէ ստացել։

✦ Թէև պատերազմ չէ յայտարարված, բայց և այնպէս ընդհարումները Թիւրք-բօլգարական սահմանագլխում արդէն սկսվել են։ Երկու կողմից կան սպանվածներ և վիրաւորվածներ։

✦ Մակեդօնական կազմակերպութիւնները պատրաստվում են ակտիվ գործունէութեան։

✦ Բէլգրադից հեռագրում են, որ զինւորական մինիստր Պուտնիկը նշանակվեց սերբիական զօրքերի ընդհանուր հրամանատար։

✦ Մինիստրների խորհրդի Նախագահ Կօկօվցէվը այս երկու օրս կը գայ Կովկաս։ Պետերբուրգից մեկնում են նաև ճան. հաղ. և ծովային մինիստրները, ինչպէս նաև պետական վերահսկիչ Խարիտօնովը։

✦ Ռուսաց սինօդը միաձայն որոշեց խնդրել ներքին գործերի մինիստրին արգելել մամուլին տեղեկութիւններ տալ ինքնասպանութիւնների մասին։

✦ Պարիզից «Рѣчь»-ին հեռագրում են. «Սօցիալիստ պատգամաւոր Մօրիս-Ալարը հաղորդեց, որ հոկտեմբերին մտադրութիւն կայ Պարիզում բաց թողնել 1200 կամ 1500 միլիօնի ֆրանկի ռուսական փոխառութիւն։ Պուանկարէի այցը Պետերբուրգ իբր թէ այդ նպատակով եղաւ»։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՑՏՆՈՒՄ Է

Բերլին, I. B.-ին.—Ձեր գրութիւնը—«Սօցիալ պատմական խոհեր ու դիտողութիւններ չինական մեթամօրֆօզի առիթով»—ըստ ձեր կարգադրութեան՝ յանձնեցինք «Արօր» ամսագրի խմբագրութեան։

Թազա գիւղ, Աստ. Վարդանեանին.—Ձեր ուղարկած վերջին երկու գրութիւններն էլ ստացվել է խմբագրութեանս մէջ։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլէկտրաբուժութիւն։
Ընդունե- ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տելեֆօն № 1175.
(ա.օ.) 377. 100—7

ЗАПОРЪ это болѣзнь, вызывающая опасныя страданія: головныя боли, отсутствіе аппетита, боли печени и даже воспаленіе слѣпой кишки. Устранить запоръ, даже хроническій можно только при помощи средства

СКАВУЛИНЪ

имѣющагося въ продажѣ въ видѣ пилюль безъ запаха и вкуса — единственнаго слабительнаго, превязходящагося несомнѣнно успѣшное дѣйствіе и въ то же время не причиняющаго боли.

Важная перемѣна. Количество пилюль въ коробкахъ „Скавулинъ" значительно увеличено безъ повышенія цѣны.

(В. 52561)

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
ՑՕՂՈՒՏ ՀԱՅ ԱՐԿԱԾԵԱԼՆԵՐԻ
հետևեալ հրատարակութիւնները.

1) «ԳԵՂՈՒՆԻ» պատկերազարդ հանդէսի 1906 թ. համարը, յօգուտ կովկասահայ արկածեալների. . . 4 ր.
2) «ԳԵՂՈՒՆԻ» պատկերազարդ հանդէսի 1909 թ. համարը, յօգուտ Ադանայի արհաւիրքներին ենթակայ հայերի 4 ր.
3) «ՀԱՑԻ ԿՏՈՐ ՁԷՅԹՈՒՆՑՈՒՆ», յօգուտ Զէյթունի հայ սովեալների 2 ր.

Յիշեալ գրքերը Թիֆլիսում մեզանից գնողները կարող են իրանց խական գնով ձեռք բերել։
Թիֆլիսից դուրս պահանջողների հաշւին է ճանապարհածախսը։
(5) 10—2

ЭЛЕКТР. ЭКОНОМН. ЛАМПОЧКИ
METEOR
МЕТЕОРЪ

МЕТЕОРЪ

«Mեteor» ճրագները ճանաչված են ամենալաւը։
Ցնեսողութիւն—75% տօկի սպառման մէջ։
Ամրութիւն—սպահով ցնցումներից։
Ցեւականութիւն—3000 ժամ լուսաւորութիւն։
Ներկայացուցիչ Կովկասում և ֆաբրիկայի պահեստ՝ Արմենակ Ճահրատով և Ընկ., Թիֆլիս, Վելեամինովսկայա փ., № 4. Տելեֆօն № 12—15.
Գրասենեակը ընդունում է էլեկտրական լուսաւորութեան, զանգակների, ազդանշանների սարքաւորումն։ Գրասենեակն ունի ամեն տեսակ նիւթեղէններ էլեկտրական կառուցումներին վերաբերեալ։
703. 1—1

Մի ձայնագրագէտ հմուտ և փորձված աշխարհական ձայնով
ՏԻՐԱՑՈՒ
որոնում է յարմար պաշտօն։ Դիմել՝ Душетъ. Арм. Благочин. свящ. І. Априлянцу.
Ցանձնել Դ. Հ—ին։
701. 2—1

!!!ԱՄԱՉԵՑԷՔ!!!
Ձեր կօստիւմը ամբողջապէս ծածկված է բծերով. մինչդեռ նա կարող է լինել բոլորովին նոր։
Գնեք բծահան կրէմ

АВТОМАТИЧЕСКІЙ ПЯТНОВЫВОДНЫЙ КРЕМЪ
„ЧУДОДѢЙ"
ЛЮДВИГА КЕРІЯННЪ
БЕЗЪ ТРУДА МЫТЬЯ, ЩЕТОКЪ И ЗАТРАТЫ ВРЕМЕНИ
Ц. 20 и 35 К.
ВЫВОДИТЪ ВСѢ ПЯТНА ИЗЪ ЛЮБОЙ ТКАНИ

Դուք միշտ մաքուր կը լինէք! Վաճառվում է ամենուրեք։ Ռուսաստանի համար գլխաւոր պահեստ՝ Ի. Պ. Նէստէրովի մօտ, Ս.-Պետերբուրգում, Старо-Петергофскій пр. соб. д. № 18.
Կովկասում բացառապէս վաճառվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների խանութում, Թիֆլիսում, Բագւում, Բաթումում։
(10, 20) 334. 10—10

ՎԵՐԻՆ-ԱՂԴԱՆ գիւղի երկդասեան դպրոցի համար հարկաւոր է մէկ ԳԻՄՆԱԶԻԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ
Պայմանների մասին դիմել Կ. Հ. Բ. Ընկ. գրասենեակը երեկոյեան ժամը 6—7-ը, Աբաս-Աբադսկայա հրապ., Մելքիսեդեկեանին։
698. 2—2

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՄԻ ՀԱՅ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻ, որ հիմնաւոր իմանայ հայերէն և ռուսերէն, գնալու Բագու և մի հայ ընտանիքում պարապելու 3 երեխաների հետ։ Կունենայ բնակարան, ուտելիք։
Դիմել՝ Դվօրցօվայա փողոց, Լիսինեանի մագազին, հարցնել Ստեփան Մաթինեանին։
694. 2—2

Լոյս տեսաւ
Յ. ՍՕԼՕՎԵԱՆԻ
„ՍԱՒԱՌՆՈՂ ՈԳԻՆ"
Վ Է Պ.
ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊ.
Դիմել հեղինակին, Тифлисъ, Ремесленное училище, Акиму Соловьянцу.
—o—
Թիֆլիսի գրախանութներում գտնվում է նոյն հեղինակի՝
1) «Հայ քնարերգութեան փիլիսոփայութիւնը». . . . . . 50 կ.
2) «Ես տէկին ունեմ» (մանկ.) 10 կ.
Հեղինակին դիմողները ճանապարհածախս չեն վճարում։
Միւս գրուածքները սպառված են։
(հ.կ.) 674. 10—4

Լոյս է տեսել և վաճառվում է բոլոր գրավաճառների մօտ
Մի խումբ ուսուցիչների
Ուղղագրական ձեռագիր օրինակներ
(երկրորդ տպագրութիւն)
ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊԷԿ։
Պահեստը «ԳԻՐ» և «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրավաճառանոցներում։
(և.հ.կ) 672. 4—4

Учредителя Бухгалтерскихъ Курсовъ
Н. В. Абраамяна,
вышли изъ печати и поступили въ продажу:
I
Руководство торг. бухгалтеріи
въ связи съ керосинов. производствомъ (2 изд. допол. и исправл.) Ц. 2 р. 50 к.
II
Таблица вычисл. процентовъ
отъ 1 до 360 дн. отъ 1/4 до 12% и на всѣ капиталы отъ 1 до 10,000 р. (2 изд.) Ц. 85 к.
III
Общедоступная справочн. книжка
для слушателей и слушательницъ бухгалтерск. курсовъ (2 изд.) Ц. 30 к.
IV
Журнальныя статьи
для опредѣл. дебета и кредита. Ц. 75 к.
V
Առևտրական հաշւապահութիւն
(հայերէն)
երկաթ., բանկ., կոլօնիալ և բամբակէ տետրի վերաբերեալ։
Այս վերջին գիրքը լոյս կը տեսնի սեպտեմբ. վերջերին։ Նրանք, ովքեր կը կամենան ունենալ այս գիրքը, պէտք է վաղօրօք բաժանորդագրվեն։
Յիշեալ հրատարակութիւնների պահեստը Թիֆլիսում, հեղինակի մօտ, Նիկօլայէվսկայա փող. № 22.
(հ.կ.) 663. 10—4

Առևտրի և Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՑԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայլեան պր. 24/4. Տելեֆօն № 976.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։
Գործնական պարապմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլօգրաֆիա (բլինդ և այլ. և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Պարապմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքներն սկսվում են սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնականներ և առևտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 228 ունկնդիր, որոնցից 42 հոգի իգական սեռից)։
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ
(և. հ. կ.) 555. 0—20 Տ. ՓԻԼՕՍԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
գրասենեակը գտնվում է Ս. Կիւլպէնկեանի գրասենեակին կից, Արմեանսկի բազար, Գասպէնէնի գվօր Մանթաշեանի, №№ 119, 120, ուր և պէտք դիմել Ընկերութեան գործերով՝ գործակալ պ. Ս. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻՆ։
(հ.շ.) 695. 3—2

Տ. Մ. ՓԻԼՕՑԵԱՆԻ
Առևտրական Գիտութիւնների Կուրսերում
Նոր մեթօդով սովորեցվում են
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ և ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ
ազատ կարդալ, գրել և խօսել կարճ ժամանակվայ ընթացքում տեսական և գործնական պարապմունքների միջոցով, հանրամատչելի վճարով։ Կազմակերպվում են հասակաւորներից երեկոյեան խմբեր։ Ձրապաղական Դասընթացքներ արտասահման գնալ ցանկացողների համար։ Մանրամասն տեղեկութիւնները և ընդունելութիւնները կուրսերի գրասենեակում—ամեն օր՝ ժամը 10—12-ը և 4—7-ը։ Միխայլովսկի պր. № 24—4.
(ա.օ.) 643. 0—13

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, աբխազերէն և լեռնականների բարբառով
Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշդօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։
Տելեֆօն № 67.